

ביאורים

השאלה הראשונה שאותה הקשה הרמב"ם הייתה איך ליישב סתירות בפסוקים הנוגעים לאמונת תחיית המתים. יש להקדים כי הנביאים וספריהם מתארים את טבע המציאות בתור רצף הגיוני אשר מובן בשכל שלנו. למשל, איש ואישה מתחתנים ומולידים בן הדומה להם, בן זה גדל אט אט עד שלבסוף הוא מת. פה נעצר הטבע. בחיים הטבעיים אין אפשרות לחזור לעולם החיים אחרי המיתה, אלא להפך, חומרי הגוף מתכלים ונהפכים חזרה לעפר שממנו נוצר האדם.

האדם שונה בעניין זה מכל בעלי החיים. הגוף האנושי אמנם מתכלה כמו גופם של החיות, אבל לאדם יש 'שפע אלוהי'. מתוך עיון בחכמות השונות אפשר להסיק שחלק מהאדם נשאר אחרי מותו, והוא הנקרא 'רוח' או 'נפש' בדרך משל. כעת אפשר ליישב את השאלה. ברמה הטבעית, מתקיים בגוף האדם 'וישוב העפר אל הארץ כשהיה' [קהלת יב, א]. אבל בנוגע לרוח נאמר: 'והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה' [שם].

דבר דומם לעולם לא יתחיל לזוז מעצמו, זה נוגד את השכל, את הטבע. וכפי שכבר הזכרנו, המופת יכול לשנות את הטבע, שהרי משה רבנו הפך את מקלו לנחש על ידי הנס. ממילא כל הפסוקים הדוחים חיים שאחרי המוות מתפרשים בנקל. מצד הטבע אין אפשרות לשנות את גלגל החיים, ולחיות אחרי שמתים. אך אם ה' ירצה בשובם לחיים - גם המתים יוכלו לחיות, שאין כל נמנע מלפני הקב"ה.

הנה התבאר שכל פסוק מתפרש בקלות, ואין צורך להמציא פירושים נגד השכל אשר אינם מתיישבים בכוונת הפסוקים. מציאות הניסים תלויה באמונה שלמעלה מהשכל, ולעומתה מציאות הטבע נלמדת מתוך החיים שלנו, ולה יש מקור בנביאים.

הרחבות

חשיבות הטבע לפי הרמב"ם

כל מה שמתמציא מהרחקת שוב המתים, הוא על מה שבטבע. הרמב"ם ראה חשיבות גדולה בקבלת המושג 'טבע' - חוקים שבהם הקב"ה מנהיג את העולם באופן מתמיד. גישתו של הרמב"ם מודגשת בעניין הבא: הרמב"ם סובר שגם הניסים נקבעו עוד בששת ימי בראשית, יחד עם קביעת חוקי הטבע, ואין לראות בהם חריגה מסדרו של עולם. כך כותב הרמב"ם: "הרצון (- האלוהי) היה בששת ימי בראשית, והדברים כולם נמשכים על טבעיהם תמיד, כמו שאמר: 'מה שהיה הוא שיהיה' [קהלת א, ט]... ומפני זה הוצרכו החכמים לומר שכל המופתים היוצאים ממנהגו של עולם... כולם קדם הרצון בהם בששת ימי בראשית, והושם בטבע הדברים ההם אז, שיתחדש בהם מה שהתחדש (- הנס)" [הקדמה לפרקי אבות פרק ח].

הרב יעקב משה חרל"פ מוסיף עומק נפלא בהבנת גישתו של הרמב"ם: "שיערה חכמתו שלמען הגילוי הגדול של העתיד נדרשת... ההעלמה של השם, במשך של שית אלפי שנים ואחרי כן יקויים 'ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דבר'..." [מי מרום א, פרק ח אות ח]. לפי הרב חרל"פ, הרמב"ם רואה ערך נעלה בטבע מפני שהוא האופן הנצרך לקיום העולם כדי לתת מקום שלם לגילוי האלוהי לעתיד לבוא. הסתרת הפנים של הקב"ה, המתבטאת בטבע, תגרום לנו להעריך יותר את הגילוי וההשגחה האלוהית בזמן הגאולה. דווקא בצורה כזו נוכל להבין שגם דברים שהיו נראים לנו כמו טבע גמור - גם בהם הייתה יד ה'.

ואמר במענה השאלה הראשונה, שדברי הנביאים ולשון הספרים אמנם באו מספרים טבע המציאות הנהוג. וידוע שטבע זה המציאות הוא התחבר נקבות בעלי חיים וזכריהם, והולידם הדומה, וצמיחת הנולד מעט מעט, עד שימות האיש ההוא. ואין מן הטבע שישוב האיש ההוא ויתנהו שנית אחר מותו. אבל בטבע הוא פי כשימותו בעלי חיים, לא ישובו לעולם האנשים ההם, אבל יכלו ויתכו מעט מעט, עד שישובו אל היסודות ואל החומר הראשון במין מן החזרה, לא ישאר עמה חלק מגבל נרמז אליו, שנאמר בו זה היה כף וכו'.

ושהאדם לבדו נדבק בו השפע האלהי, והוא חיב שיהיה בו דבר עומד לא יאבד ולא יפסד. אמנם גוף האדם יאבד כשאר אישי בעלי חיים כלם. הורו על זה גם פן ראיות עיוניות אצל מי שנחלץ לחקר על אלו הדברים העמקים, רצוני לומר השאר הדבר הנשאר ממה שהגיע לאדם, וזהו הדבר אשר בטבע, והוא אשר קראוהו ספרי הנבואה "נפש" או "רוח" בשתוף השם. ואבדת הגוף ושובו למה שהרכב ממנו הפיין ההוא, מן החזרה, כמו שבא בפסוק (קהלת יב, א) "וישוב העפר אל הארץ כשהיה, והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה". זהו אשר בטבע. וכפי הענין ההוא באו הפסוקים ההם כלם, ואין הפרש בין אמרו "אם ימות גבר היחיה", ובין אמרו "המן הסלע הזה נוציא לכם מים", שאין זה בטבע, אבל נמנע בו. אלא שפבר יצאו המים מן הסלע במופת. וכן תחית המתים אמנם הוא מן המופתים. ואין הפרש בין "היהפך כושי עורו" ובין אמרו "הלמתים תעשה פלא". וכבר נהפך מראה היד הטהורה ללבן.

ואלו יאמר אומר שאי אפשר שיתנועע הדומם, היה אומר אמת לפי מה שבטבע, ולא יכזב זה המאמר שוב המטה נחש אחר שהוא מופת. כן כל מה שתמציא מהרחקת שוב המתים, הוא על מה שבטבע, ואין זה סותר שוב המתים כשירצה השם בשובם. הנה כבר התבאר לך עניני הפסוקים כלם על מה שאפשר מן האמת, ואינה צריכה לפרש פסוק מהם בפרושים ההם המגנים הרחוקים לקבלם, אשר יחזקו טענות מכחיש תחית המתים ויאמצו מאמרו.

לא ישאר עמה וכו' - בקבר הגוף מתכלה לגמרי, ולא נשאר ממנו סימן המרמז לאיזה בעל חיים הוא שייך. עומד - נצחי. למה שהרכב ממנו - האדם יסודו מעפר. במופת - בדרך נס. שוב - הפיכת. מהרחקת שוב המתים - משלילת חזרת המתים לחיים.

